L. S. 1593/92.

Aleg. 191.

Sprawozdanie

Komisyi przemysłowej o sprawozdaniu Wydziału krajowego o szkołach przemysłowych uzupełniających.

Wysoki Sejmie!

W ciągu kilkunastu miesięcy od ostatniego sprawozdania szkolnictwo przemysłowe uzupełniające zrobiło w kraju naszym postępy poważne, powstały już i były czynne nowe szkoły w kilku miejscowościach, powstają w roku bieżącym już zorganizowane nowe zakłady, a rokowania są w toku z całym szeregiem miast i miasteczek, tak, że gdy w r. 1890 mieliśmy w 16 miejscowościach 19 zakładów, dziś mamy przed sobą sprawozdanie z czynności w 22 szkołach, budżet zaś dla 24, niebawem dojdziemy do cyfry około 30 szkół. Podniosła się znacznie, choć zawsze niedostateczna dotacya ze skarbu państwa tak na utrzymanie stałe, jak na uposażenie szkół. Istniejące szkoły zostały ulepszone, siły nauczycielskie lepiej przygotowane, przybory i środki naukowe obfitsze — słowem postęp jest powolny, ale stateczny i pomyślny.

Gdy Wysoki Sejm na ostatniej sesyi miał przed sobą sprawozdanie tylko z 19 zakładów w 16 miejscowościach, o 39 oddziałach a 74 klasach — mamy obecnie przed sobą sprawozdanie z czynności za r. 1890/91 już w 22 zakładach, o 45 oddziałach, 78 klasach i 3.662 uczniach. Nadto ukończono rokowania z kilku innemi miejscowościami; budżet preliminowany już dla 24 szkół.

Przybyła w r. 1890. szkoła w Bochni, szkoła fundacyjna im. Bernsteina we Lwowie pod naciskiem kraju i rządu przekształciła się na zasadach wymaganych dla takich szkół, a powstały nowe szkoły w r. 1891: w Gorlicach, Podgórzu, Samborze, Tarnopolu i Wieliczce. Nadto wchodzi w życie w r. b. odpowiednio do miejscowych stosunków narodowościowych utrakwistyczna szkoła przemysłowa uzupełniająca z polskim i niemieckim językiem wykładowym i obydwoma językami jako przedmiotami nauki w Białej.

Wzrost szkół jest ciągły:

W r.	1885/6	było	14	szkół i	1.519	uczniów
„	1887/8	„	15	„ „	2.155	„
„	1888/9	„	18	„ „	3.357	„
„	1890/91	„	22	„ „	3.662	„

Co do wieku młodzieży było:

	niżej 18 lat	wyżej 18 lat
w r. 1891	82·30 %	17·70 %
„ 1890	84 „	16 „

Co do wyznania wypada na młodzież:

	w r. 1891	1890
obrządku rz. katolickiego	64·15 %	61·84 %
„ gr. „	6·85 „	9·47 „
innych wyznań chrześciańskich	0·79 „	—
mojżeszowego	28·21 „	27·90 „

Według zawodu młodzieży wypada na:

Zawód	Ogółem	Procent w stosunku do ogólnej sumy uczniów
Szewców	589	16·05
Ślusarzy	438	11·94
Krawców	397	10·82
Stolarzy	334	9·11
Kupców	257	7·00
Kowali	155	4·23
Murarzy	132	3·60
Malarzy	80	2·18
Rzeźników	72	1·96
Blacharzy	68	1·85
Kuśnierzy	68	1·85
Zegarmistrzów	63	1·72
Fryzyerów	57	1·55
Bednarzy	56	1·52
Piekarzy	47	1·28
Złotników	46	1·26
Tapicerów	41	1·12
Introligatorów	40	1·09
Rymarzy	37	1·01
Czapników	33	0·90
Stelmachów	32	0·87
Garncarzy	32	0·87
Lakierników	31	0·85
Tokarzy	26	0·71
Szklarzy	26	0·71
Koszykarzy	25	0·68
Kamieniarzy	20	0·54
Kominiarzy	20	0·54
Mechaników	15	0·41
Innych zawodów	432	11·77
Ogółem	3.669	100·00

Mimo niezawodnego postępu, liczba szkół przemysłowych uzupełniających nie odpowiada dotąd potrzebom rozległego kraju, zwłaszcza potrzebom ludności rękodzielniczej miast i miasteczek

tysiące młodzieży rękodzielniczej — czy ona ukończyła szkołę ludową, czy co gorzej, nie ukończyła jej, potrzebuje dopełnienia nauki w kierunku przemysłowym, podniesienia poziomu pojęć ogólnych a przedewszystkiem przygotowania do zawodu, przez podniesienie nauki rachunków i rachunkowości przemysłowo-kupieckiej, stylistyki kupieckiej, rysunków i tych wszystkich wiadomości teoretycznych i praktycznych, które podnieść mogą zdolność rzemieślnika do wykonywania swego zawodu.

Ponownie przypomnieć trzeba, jak ciągłe i olbrzymie są wysiłki na tem polu w innych krajach, jakie też przyniosły już rezultaty.

W Austryi w r. 1891. było szkół przemysłowych uzupełniających subwencyonowanych przez państwo:

w Czechach	155	(ogółem 173)
na Morawach	45	
w Galicyi	22	
w Dolnej Austryi	12	
w Tyrolu i Vorarlbergu	12	
w Styryi	11	
na Szląsku	11	
w Krainie	11	

Czechy więc o 500 mil kwadratowych mniejsze niż Galicya, posiadały już w roku 1882 64 szkół o 7041 uczniach, dziś posiadają ich 173 a utworzenie 13 innych na ukończeniu. Szkoły morawskie mają 5.882, szkoły czeskie 22.777 uczniów; liczba nauczycieli wynosi 979. Koszt utrzymania szkół wynosi 187.587 zł.

Warto zawsze przypomnieć niedościgniony wzór Wirtembergii, która o dwóch milionach mieszkańców, posiadała już w r. 1888/89 168 szkół przemysłowych uzupełniających dla chłopców a 16 dla dziewcząt o 13.649 uczniach i 676 uczenicach. Bawarya miała już w 1886 roku 244 szkół o 1.300 nauczycielach i 26.646 uczniach. Księstwo Heskie miało 56, Badenia 46, Saksonia 23 szkół podobnych.

Nie wolno więc nam ustawać w usiłowaniach i ciągle dążyć należy, aby wszystkie miasta, które miały przed r. 1888. szkoły wydziałowe, ile możności wszystkie miasta i miasteczka wyżej 5.000 mieszkańców, a przynajmniej te, w których są szkoły średnie lub szkoły i warsztaty zawodowe zapewniające fachowe siły, mogły mieć szkoły uzupełniające, które należą do najtańszych gałęzi szkolnictwa, a wszędzie oddają niepospolite usługi na polu oświaty w ogóle i podnoszenia zdolności zawodowej, a przez to podtrzymywania w coraz trudniejszej walce o byt rękodzielnictwa i mieszczaństwa w ogóle.

Uchwałą z dnia 29 listopada 1890, którą Wysoki Sejm polecił Wydziałowi krajowemu zajęcia się z powoływaniem do życia szkół przemysłowych uzupełniających, gdzieby tego dotąd czynniki lokalne nie spełniły, została wdrożoną energiczna akcya na tem polu. Wydział krajowy okólnikami rozesłanymi do Zwierzchności gminnych licznych miast i miasteczek zwrócił ponownie uwagę na potrzeby i korzyści zakładania takich szkół i „nie mogąc dopuścić dalszego ignorowania wyraźnych poleceń Wysokiego Sejmu“ (L. W. 9.939 ex 1891) wezwał Magistraty, aby bezzwłocznie sprawę założenia przemysłowej szkoły uzupełniającej Radzie gminnej do decyzyi poddawały i powzięte uchwały wraz z motywami, względnie ze stosownemi deklaracyami Wydziałowi krajowemu do końca maja 1891. przedstawiały.

Akcya ta okazała się skuteczną i powinna być dalej prowadzoną.

W tym celu przedstawia komisya przemysłowa Wysokiemu Sejmowi rezolucyę do uchwały.

Stosunki finansowe szkół przemysłowych przedstawiają się w sposób następujący:

Stosunek procentowy udziału poszczególnych czynników w pokrywaniu kosztów, przedstawia załączona tablica. Z pominięciem szkół krakowskich wypada z ogółu kosztów na zakładanie i utrzymywanie szkół przemysłowych uzupełniających:

		1891/92	1890
udział kraju	na	28·26 %	28·20 %
„ państwa	„	27·47 „	28·20 „
„ powiatów	„	5·24 „	7·78 „
„ gmin	„	28·55 „	20·17 „
„ instytucyj miejscowych	„	10·48 „	14·35 „

Na osobnej tablicy przedstawiamy szczegółowo stosunki te dla każdej szkoły z osobna, oraz zestawiamy porównawczo z latami poprzednimi. Ciągle więc jeszcze udział państwa nie odpowiada przyrzeczeniom danym przez JExc. pana Ministra wyznań i oświaty rozporządzeniem z dnia 24. lutego 1883. l. 3.674, którem udział państwa do wysokości nieprzekraczalnej jednej trzeciej części wydatków zapewnionym został.

Nie da się jednak zaprzeczyć, że powiodło się usiłowaniom krajowych czynników kompetentnych i Delegacyi uzyskać szczodrzejsze udotowanie szkół przemysłowych uzupełniających, tak co do bieżących kosztów utrzymania, jakoteż co do jednorazowych nakładów na uposażenie szkół w przybory naukowe. I tak kiedy jeszcze w preliminarzu budżetu państwa na rok 1890. figurowała Galicya zaledwie z kwotą 6.200 zł. na 126.900 zł. ogółu wydatków na te cele w państwie, czyli 4·9% — to na rok 1892. Galicya otrzymała 12.000 zł. na 151.700 zł. czyli 7·90%.

Udział krajów w budżecie państwowym dla szkół przemysłowych uzupełniających na rok 1892. przedstawia się jak następuje:

	wydatek ze skarbu państwa	wypada na kraj %	dla liczby szkół
Galicya	12.000 zł.	7·90	22
Dolna Austrya	26.300 „	17·31	12
Górna „	1.450 „	0·95	4
Salcburg	350 „	0·23	2
Styrya	4.060 „	2·67	11
Karyntya	510 „	0·34	2
Kraina	4.950 „	3·26	11
Wybrzeże	4.000 „	2·63	5
Tyrol i Vorarlberg	4.350 „	2·87	12
Czechy	68.400 „	45·03	155
Morawa	17.750 „	11·68	45
Szląsk	5.400 „	3·55	11
Bukowina	2.000 „	1·32	3
Dalmacya	400 „	0·26	1
	151.920 zł.	100·00	296

Kraj ma więc wszelkie prawo nie ustawać w domaganiu się szczodrzejszej subwencyi ze skarbu państwa.

Wydatki kraju wzrastają ciągle. Utrzymanie szkół przemysłowych uzupełniających wymagało:

w r. 1888	6.277 zł.
„ 1889	7.313 „
„ 1890	8.235 „
„ 1891	8.798 „
„ 1892	10.792 „

Subwencye dla szkół przemysłowych uzupełniających

w roku 1892.

Liczba bieżąca	Miejscowość w której szkoła się znajduje	Subwencye otrzymane w złotych wal. austr. od:						Ogółem
		c. k. Rządu	Kraju	Powiatu	Gminy	Instytucyj finansowych i innych	Prywatnych	
1	Bochnia	360	360	—	500	—	—	1.220
2	Brzeżany	360	360	150	150	—	—	1.020
3	Drohobycz	485	485	150	400	50	—	1.570
4	Gorlice	400	400	200	200	200	—	1.400
5	Jarosław	600	600	100	200	—	—	1.500
6	Jasło	418	418	—	375	—	—	1.211
7	Kołomyja	464	464	100	600	630	—	2.258
8	Kraków	1.600	1.600	—	3.685	45	—	6.930
9	Lwów	370	370	—	—	1.630	—	2.370
10	Nowy Sącz	580	580	300	350	400	—	2.210
11	Podgórze	300	500	—	715	—	—	1.515
12	Przemyśl	600	600	300	500	100	—	2.100
13	Rzeszów	405	405	100	200	470	—	1.580
14	Sambor	500	500	—	400	—	—	1.400
15	Stanisławów	590	590	150	250	180	—	1.760
16	Stary Sącz	480	480		480	—	—	1.440
17	Tarnopol	400	500		400	—	—	1.300
18	Tarnów	600	600	150	400	100	—	1.850
19	Wadowice	280	280	100	400	200	—	1.260
20	Wieliczka	360	360	—	400	—	—	1.120
21	Żółkiew	340	340	200	300	—	—	1.180
	W całym kraju	10.492	10.792	2.000	10.905	4.005	—	38.194
—	%	27·47	28·26	5·24	28·55	10·48	—	100·00
	W roku 1891:							
16	W całym kraju	8.798	8.798	1.850	8.822	3.705	—	31.973
—	%	27·52	27·52	5·78	27·59	11.59	—	100·00
	W roku 1890:							
16	W całym kraju	8.235	8.235	2.200	11.320	3.220	—	33.218
—	%	24·80	24·80	6·62	34·09	9·69	—	100·00
	W roku 1889:							
11	W całym kraju	5.888	7.313	1.650	10.800	3.315	300	29.266
—	%	20·11	24·99	5.64	36·90	11·33	1·03	100·00
	W roku 1888:							
10	W całym kraju	1.700	6.277	1.500	2·920	2.811	300	15.508
—	%	10·96	40·48	9·67	18·82	18·13	1·94	100·00

Udział innych czynników jest nierówny i chwiejny. Gminy, które prócz dotacyi w gotówce ponoszą ciężary w naturze, przyczyniały się w ciągu lat ostatnich udziałem od 2.920 zł. do 11.320 zł., a procentowo od 18·89% do 36·90%.

Udział powiatów wynosił w r. 1888. 9·67%, a w r. 1890. już tylko 6·62%, w r. 1891. 5·78%, a w r. 1892. powiaty dają tylko 2.000 zł. czyli 5·24%.

Udział instytucyj zajmujących się przemysłem, zwłaszcza lokalnych, oraz w ogóle instytucyj finansowych i innych jest mały. Z ogółu udziału przypadającego na inne instytucye, a który wynosi na r. 1892. sumę 4.000 zł. czyli 10·48% przypada:

na rozmaite fundacye	1.945	„	„	48·57 %
„ kasy oszczędności	1.200	„	„	29·26 „
„ tow. zaliczkowe	250	„	„	6·24 „
„ izby handlowe	200	„	„	4·99 „
„ korporacye rzemieślnicze	330	„	„	8·24 „
„ inne instytucye miejscowe	80	„	„	2.00 „

Więc Izby handlowe, a raczej jedna Izba handlowa krakowska łoży na szkoły przemysłowe uzupełniające kwotę 200 zł., czyli w stosunku do ogółu wydatków w sumie 38.194 zł. 0·52%. Warto przypomnieć, że w Czechach Izby handlowe przemysłowe w r. 1891. dały 14.500 zł. na 187.587 zł. wydatku. Również zbyt niski i źle świadczący o zrozumieniu potrzeby przemysłu jest udział korporacyj rzemieślniczych, które w innych krajach w wysokiej mierze przyczyniają się do utrzymania szkół przemysłowych uzupełniających, a w wielu są do tego z ustawy zniewalane.

Sprawa uznania przez c. k. Rząd krajowego statutu dla szkół przemysłowych uzupełniających, ułożonego przez krajową komisyę dla spraw przemysłowych, zatwierdzonego i przyjętego przez Wysoki Sejm kilkakrotnemi uchwałami jako jedynie odpowiadającego odrębnym pod wieloma względami stosunkom i potrzebom kraju naszego, za statut normalny dla tychże szkół, jest dotąd w zawieszeniu. Mimo, że Wysoki Sejm uchwałą z dnia 29. listopada 1890. ponownie wezwał c. k. Rząd w tej sprawie, pomimo nalegań trwających od r. 1888, licznych pism, memoryałów dowodzących potrzeby pewnych odmian normalnego statutu, który c. k. Rząd chciałby mieć za jedyną podstawę organizacyi tychże szkół we wszystkich królestwach i krajach Monarchii, nie wyszliśmy dotąd ze stanu prowizorycznego. A chociaż w praktyce c. k. Rząd nie czynił przeszkód w dalszym rozwoju szkół, wypłaca subwencye istniejącym i zapewnia je dla nowo powstających na zasadzie krajowego normalnego statutu, to jednak zastrzeżenia poczynione przez c. k. Rząd w rozp. JE. Ministra wyznań i oświaty z 24. lutego 1883. l. 3674 o organizacyi szkół przemysłowych uzupełniających dla wszystkich krajów, oraz w ostatnim reskrypcie ministeryalnym z 28. czerwca 1889. l. 16.425 w tym przedmiocie — tworzą stan niepewności, który w interesie tej gałęzi szkolnictwa co rychlej usuniętym być winien. Bez uregulowania stosunków prawnych tych szkół, spokojne zabezpieczenie subwencyj, więc bytu tych szkół nie jest możebne, szkoły oparte o krajowy a nie państwowy statut normalny spotykają się zawsze jeszcze z pewnymi objawami obojętności ze strony niektórych c. k. władz, nie zawsze bywają uznawane za szkoły publiczne przez co i egzekucya obowiązków ciążących w myśl §§. 75 a i 100 ust. przem. nie bywa dostatecznie energiczną.

Stan więc taki jest dla bytu i systematycznego rozwoju tej gałęzi szkolnictwa szkodliwy. Komisya przemysłowa z całą świadomością drobnych, ale istotnie „wcale nie mało ważnych różnic“, jakie zachodzą między krajowym a rządowym normalnym statutem, jak to wypowiedział JE. pan Minister oświaty w swym reskrypcie z dnia 15 czerwca 1889. l. 26.138 wyrazić musi potrzebę bezwzględnego wytrwania przy postanowieniach krajowego normalnego statutu, jeśli się zważy, że

właśnie cała różnica leży w ściślejszem określeniu składu i kompetencyi wydziałów szkolnych, w poddaniu tychże szkół pod względem naukowym i gospodarczym pod nadzor i kontrolę krajowej komisyi przemysłowej i t. p.

Gdy statut normalny krajowy przechodzi już piąty rok próby, ogłoszony już w dwóch wydaniach — okazał się odpowiednim do potrzeb i właściwości kraju, a praw c. k. Rządu w niczem nie ukróca, komisya zgodnie z wnioskiem Wydziału krajowego uważa za konieczne, by Wysoki Sejm powtórnie usilnie domagał się ukończenia tego prowizoryum i zabezpieczenia nareszcie dla szkolnictwa przemysłowego uzupełniającego prawnych podstaw.

Wzrost liczby szkół przemysłowych uzupełniających, których cyfra dochodzi do 25 a w najbliższym czasie dojdzie 30 i więcej, czyni sprawę uregulowania stałego nadzoru i kontroli krajowej piekącą. Utrzymanie jednolitości zasadniczej przy uwzględnieniu lokalnych potrzeb, nadzór pod względem naukowym i administracyjnym wymagają stałej i ciągłej inspekcyi. Wiadomo, że miejscowy nadzór i zarząd ekonomiczny sprawuje wydział szkolny, złożony z naczelnika gminy, jako przewodniczącego, dwu delegatów Rady gminnej, jednego delegata c. k. Rządu, jednego delegata Wydziału krajowego, kierownika szkoły i po jednym delegacie korporacyj przyczyniających się najmniej kwotą 100 zł. rocznie. Kierownika i nauczycieli szkoły mianuje, względnie zatwierdza Wydział kraj. Szkoły są obowiązane w myśl krajowego statutu krajowej komisyi dla spraw przemysłowych przedkładać sprawozdania o stanie i działalności szkół, preliminarze budżetów i zamknięcia rachunkowe.

Otóż agendy rosną, odpowiedzialność się zwiększa i poprzestanie na lustrowaniu szkół przemysłowych od czasu do czasu staje się niemożebnem. Należy się ponownie podzięka Rektorowi szkoły politechnicznej J. Frankemu, że raczy z ramienia Komisyi przemysłowej wykonywać tak gorliwie i znamienicie kontrolę. Ale uregulowanie stałego, trwałego, nie do czasu egzaminów ograniczonego nadzoru z ramienia kraju staje się już nieodzownem. W tym celu przedstawia Komisya przemysłowa Wysokiemu Sejmowi rezolucyę do uchwały.

W roku ubiegłym odbył się metodyczny kurs dla przysposobienia sił nauczycielskich do udzielania nauki rysunków w szkołach przemysłowych w c. k. wyższej szkole przemysłowej państwowej w Krakowie w czasie od 1. października 1890. do końca lutego 1891. Przy pomocy zasiłków ze skarbu krajowego brało w nim udział 10 nauczycieli szkół ludowych, wybranych przez c. k. Radę szkolną kraj. po zasięgnięciu opinii komisyi kraj. dla spraw przemysłowych, przez pięć miesięcy. Każdy otrzymał bezpłatnie egzemplarz wzorów do nauki rysunków prof. Rottera i 15 zł. na najpotrzebniejsze przybory rysunkowe. Na rok bieżący 1891/2 idąc za zdaniem c. k. Namiestnictwa wyrażonem w piśmie z dnia 22. kwietnia 1891. l. 24727., a zgodnie ze zdaniem dyrekcyi c. k. państwowej szkoły przemysłowej w Krakowie zostało zaniechane urządzenie kursu przygotowawczego; przerwa ta była możliwą ze względu, że powolne powstawanie szkół przemysłowych uzupełniających nie wywołało potrzeby nowej seryi nauczycieli rysunków, którzyby mogli znaleść zajęcie. Gdy jednak w r. b. liczba szkół doszła już 24, rokowania są w toku i powstanie dalszych trzech lub czterech zapewnione, a należy spodziewać się, że nareszcie i w szeregu innych miast i miasteczek, posiadających wszelkie warunki, powstaną nowe szkoły, komisya przemysłowa wyraża przekonanie, że w r. 1892/3 urządzony zostanie ponownie kurs metodyczny dla przysposobienia nauczycieli rysunków dla szkół przemysłowych uzupełniających.

Postępuje też sprawa środków naukowych dla szkół. Przedewszystkiem podnieść należy wydanie wybornych „Metodycznych wzorów rysunkowych“ p. Jana Rottera, jako 1go zeszytu

dla wstępnego kursu szkół przemysłowych uzupełniających i dla szkół ludowych męskich. Komisya krajowa dla spraw przemysłu zarządziła wydanie zeszytu 2go wzorów dla rysunku stereometrycznego. przygotowującego do rysunków fachowych.

Zarządziła też Komisya nowe wydanie czytanek a mianowicie „Pierwszej książki polskiej do czytania dla szkół przem. uzup.“, która też lada dzień opuści prasę, oraz „Drugiej książki polskiej do czytania dla szkół przemysłowych uzupełniających, kurs ogólny“. Nadto przyjęła komisya przemysłowa w poczet swoich wydawnictw wydaną dotąd przez Towarzystwo pedagogiczne książkę p. t. „Nauka prowadzenia ksiąg i korespondencyj przemysłowej etc. dla użytbu uczniów szkół przemysłowych i samoistnych rękodzielników“, Romualda Starkla, ze 150 wzorami, z opuszczeniem części pierwszej o prowadzeniu ksiąg rachunkowych, zawartej w oddzielnie wydanej książce rachunkowej dla szkół przem. przez p. Soleskiego.

Powiodło się też uzyskać znaczniejszą dotacyę ze skarbu państwa na uposażenie szkół w przybory naukowe, wzory, modele. Reskryptem z 31 stycznia 1888 l. 18.868 przyznało c. k. Ministerstwo wyznań i oświecenia subwencyę w kwocie 3.000 zł. na częściowe pokrycie wydatków na sprawienie środków naukowych, na rachunek roku 1890, zaś reskryptem z dnia 28 czerwca 1891 l. 11.427 subwencyę 1.350 na tenże cel.

C. k. Ministerstwo zastrzega sobie, że kwoty te będą użyte na zakupno środków naukowych przez nie zaaprobowanych, oraz że zakupowane przedmioty będą zapisane w inwentarzach jako własność państwowej administracyi oświaty.

Idąc za wolą c. k. Ministerstwa, Wydział krajowy zakupuje wzory, modele, odlewy gipsowe w zaleconych przez c. k. Ministerstwo zakładach i u takichże firm. Największą część subwencyi rządowej użyto na zakupno odlewów gipsowych, sprowadzonych z pracowni c. k. austr. Muzeum dla sztuki i przemysłu w Wiedniu.

Jeżeli się zważy, że liczba szkół wzrasta, że potrzeba uzupełnienia zbiorów wzorów i modeli rosnąć będzie z każdym rokiem, że już obecnie dla rysunku stereometycznego będzie potrzeba 30-40 modeli drewnianych, nasuwa się uwaga, czy nie należałoby dążyć, ażeby podobne modele według najlepszych wzorów, pod dozorem n. p. zarządu wyższych szkół przemysłowych lub osobnej fachowej komisyi były wykonywane w kraju dla zaopatrywania szkół przemysłowych uzupełniających? Toż samo dotyczy odlewów gipsowych. Nie czyniąc wniosku, komisya spodziewa się, że sprawa ta zostanie przez Wydział krajowy przy pomocy Komisyi krajowej dla spraw przemysłowych należycie zbadaną, oraz że gdyby jej rozwiązanie okazało się, co nie wątpimy, możliwem, będzie można uzyskać zaliczenie wyrobów krajowych modeli w poczet uznanych przez c. k. Rząd.

Zawsze jeszcze anomalią są stosunki szkół przemysłowych uzupełniających lwowskich. Przy ośmiu szkołach ludowych we Lwowie odbywają się kursa nauki dopełniającej dla młodzieży zawodu rękodzielniczego i przemysłowego. Organizacya tych kursów nie stoi na wysokości wymaganej przez krajowy normalny statut i szkoły te nie mogą oddać tych usług rozwojowi oświaty ogólnej i przemysłu w kołach rękodzielniczych stolicy kraju, jak to ma miejsce w innych szkołach, zwłaszcza w zorganizowanych szkołach krakowskich. Jeżeli się zważy jak niepospolitą korzyść odniosłaby sprawa szkolnictwa przemysłowego uzupełniającego, wszelkie zbiorowe usiłowania na tem polu, gdyby i szkoły lwowskie stanęły w jednym szeregu i na tej samej podstawie prawnej co inne krajowe szkoły, gdyby kierunek i nadzór był jednolity, to dążenie do ujednostajnienia organizacyi tychże szkół wydaje się koniecznem. To też komisya przemysłowa zaleca Wysokiemu Sejmowi rezolucyę, która do tego celu pierwsze wskazuje kroki.

Nasuwa się też uwaga, że jeżeli dotąd w kraju naszym szkoły przemysłowe uzupełniające są przeznaczone dla młodzieży rękodzielniczej w ogóle, to wskazanemby było we Lwowie, idąc za

przykładem Wiednia a zwłaszcza Pragi, pomyśleć o organizacyi tych szkół w ten sposób, żeby ile możności poszczególne szkoły przeznaczone były dla terminatorów jednego rzemiosła, lub dla grup pokrewnych rzemiosł.

Komisya przemysłowa wnosi:

1. Sejm przyjmuje do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego z działalności na polu szkół przemysłowych uzupełniających.

2. Sejm wzywa ponownie c. k. Rząd, ażeby wzorowy statut dla uzupełniających szkół przemysłowych, przedłożony c. k. Ministerstwu wyznań i oświaty, pismem komisyi krajowej dla spraw przemysłowych z dnia 19. września 1889. l. 272, uznał za normalny dla uzupełniających szkół przemysłowych w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z W. Księstwem Krakowskiem.

3. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby tenże przy pomocy krajowej komisyi dla spraw przemysłowych opracował projekt stałej organizacyi krajowego nadzoru nad szkołami przemysłowemi uzupełniającemi.

4. Sejm pojeca Wydziałowi krajowemu, ażeby tenże nie ustawał w usiłowaniach powołania do życia nowych szkół przemysłowych uzupełniających w miejscowościach, w których czynniki lokalne sprawą tą dostatecznie nie zajęły się.

5. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, ażeby tenże wdrożył rokowania z gminą miasta Lwowa celem ujednostajnienia organizacyi szkół przemysłowych uzupełniających na zasadach normalnego statutu krajowego dla tychże szkół.

Lwów dnia 20. marca 1892.

Czartoryski w. r.
przewodniczący.

Rutowski w. r.
sprawozdawca.
